

КРУПКО О. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЕТИЧНЕ СЛОВО ВАДИМА КРИЩЕНКА

Статтю присвячено творчості поета-пісняра Вадима Крищенко, зокрема його афористиці, в якій – роздуми про філософію життя, складні людські взаємини, духовність, про проблеми сьогодення.

Ключові слова: твори малих форм, афоризми, афористичні вислови.

Стаття посвячена творчеству поэта-песняра Вадима Крищенко, в частности его афористике, в которой – раздумья о философии жизни, сложные человеческие взаимоотношения, духовность, проблемы сегодняшнего дня.

Ключевые слова: произведения малых форм, афоризмы, афористические изречения.

The paper focuses on aphorisms in the works of a poet and lyrics Vadym Krishchenko, devoted to life philosophy, complicated human relations, spirituality and topical problems.

Key words: small-format works, aphorisms, aphoristic saying.

У цілісних і здавалося б неподільних поетичних творах часто можна помітити словесні формули, здатні до мовно – естетичного функціонування також і поза цими текстами. Це своєрідні авторські узагальнення, індивідуальні фрази чи усталені вирази. Виражаючи важливий поетичний зміст, такі вислови, з одного боку є своєрідними сигналами естетичної інформації про весь твір і його автора, а з другого – тяжіють до художніх канонів певної епохи, нерідко стають афоризмами і справді можуть надовго пережити свого творця і свій час.

Вадим Дмитрович Крищенко належить до числа майстрів українського художнього слова, творчість яких особливо багата на афористичні вислови. Ними пересипана вся його поезія. У лаконічну й довершену форму відлито також мову багатьох його мінітекстів.

*Чим більше людям віддаєш ти, Тим більш лишається тобі.
Парадоксально, але врешті Завжди так буде, далєбі.*

*Сонце і хліб – одвічні поняття. І, відгортаючи нашарування
скибу, Із сонцем у серці йдемо у життя І працею вклоняємося хлібу.*

Вадим Дмитрович володіє рідкісною виразністю слова, націленістю фрази.

*Літа, літа – як дикі коні, мчаться. І відкриваю я простий
секрет: Благословенні лиш любов і праця, А решта все – то суєта
суєт.*

Хоч не задумуємось часто, Та усвідомлюєм – таки: Одна з ознак людського щастя – це наші ще живі батьки.

Його поезія, а отже й афористика – це своєрідна розмова автора зі своїми читачами про земне та небесне, про радісне й печальне, словом про все, з чого складається наше життя. І скрізь, у кожному рядку відчувається щирість і українське єство цього видатного майстра слова. Естетичний зміст його афоризмів узгоджується з відшліфованістю, словесною економністю і характерною ритмомелодійністю. Це сприяє повнішому збереженню і легшій передачі експресивності вислову. Естетика афоризмів пов'язана з тим, що доречно вжите і вміло акцентоване слово допомагає авторові образно узагальнити думку, надати мовленню особливої емоційно-експресивної тональності.

Подих рідної землі – наче хліб з долоні мами, Подих рідної землі – Він завжди, повсюди з нами.

Народна пісня – як душа бездонна, Людської долі вічна течія. Із неї, наче з маминого лона, Вже в котрий раз народжуюся я.

Рядки його творчості сердечні й проникливі. Вірші, що скомпановані в збірки, писалися в різні роки, різняться настроями, своїми світлотінями. Але він, як пише у вступній частині “Замість передмови” [1:4], намагався свої слова наповнити щирістю і світлом доброти. І кожен може відшукати тут те, що співзвучне стану його душі. Адже автор і співрозмовник, і порадник. “Я сам тяжію до коротких афористичних форм” зізнається автор [там само]. І справді – що не рядок, то афоризм або афористичний вислів.

Яке б важке не чатувало горе – Народе, віримо в твою можуть, Що все осилиш, все ти перебореш, Що ми були, ми – є і маєм бути!

Будь собою! Роки повняться досвідом, Слово – порадою, Не торгуй у житті, Мов копійкою, Правдою.

Не схибуй ні в багатстві, Ні в славі, Ні в бідності.

Будь собою і знай Ціну власної гідності.

І в кожному своєму творі Вадим Дмитрович прагне нести думку про високе служіння людини людству, за долю якого кожен із нас мав би усвідомлювати свою частку відповідальності.

Спасіння – у добрі, спасіння – у любові, І це стосується, напевно, нас усіх. Чого ж ми носимо у серці та у слові Отруту заздрості та злості вічний гріх?

*Не слухай різних обіцянок щебет, Бо не оглух ти ще і не осліп ...
Народе мій, надійся лиш на себе – Ори свій лан, щоб засівати хліб.*

Вони, ці рядки, співзвучні нашому часу, зусиллям і тривогам на шляху утвердження українства. Афористичними висловлюваннями можуть завершуватись короткі тексти або “перебиватись” довгі.

А де державності мужі, де рицарі звитяги й духу? Чому навкруг слова чужі обсіли нас, як чорні мухи?

Невже всі прикроці століть Нас розумінню не навчили? І Україна знов стоїть за кілька кроків від могили ...

Спинімось ... мати молить нас, Бо для держави, для єднання Господь нам дав куценький час І певно дав його востаннє.

Скільки чудових творів народила його поетична душа! Багато з них звучать канонічно, як молитва і всі вони мають глибокий національний зміст, примушують замислитись, а часто навіть завмерти:

Хай святиться ім'я твоє, Краю мій милий, Там, де гори і доли В переплетенні рік. Хай Господь посилає нам Мудрості й сили І хранить Україну Нині, прісно й повік.

Дай, боже, нам своєї сили І мужності своєї дай, Щоб ми від зла оборонили Себе і свій стражденний край.

Дай, Боже, нам своєї віри, Що ми народ – були і єсть! Хай недруга лихі сокири Пощербляться об нашу честь

Дай, боже, нам усе згадати І усвідомити, що є, Дай мучитися, і страждати, І вистраждать – таки своє.

Ще й словом праведним та зором Застережи, а не утіш, Щоб нам очей не виїв сором За душу продану за гріш.

Вроджена скромність, чистота душі цього чоловіка вражають. Це в нього від батьків-вчителів, від того неповторного невичерпного джерела, яким споєний з дитинства. Вадим Дмитрович – людина совісті й високої моралі, один з шанованих авторитетів нації. Збірки його поезій зіткані з добра й любові, всуціль перейняті українським духом.

Відчувать рідний край, Рідний дім, рідну мову – З цим по світу ходжу, Цим на світі живу.

Скажу відверто, без загадок, своєму пращуру вклонюсь, Що дав мені цю землю в спадок, що українцем я зовусь.

“Коли пишу про маму, яка померла дуже рано, – згадує поет в одній із своїх збірок, – немов торкаюся її душі, так хочеться

поділитися з нею своїми сумнівами, спитати поради” [2:5]. Багато поезій народилося від світлої згадки про неї, а для нас звучать, як заповіді:

Шануймо батька, шануймо матір – І нам воздасться теж добром. Хай буде шана в кожній хаті І дух сімейства за столом.

Шануймо батька, шануймо матір – нам каже Біблія свята, І щастям будемо багаті На всі часи, на всі літа.

Дорога до матері – вічна дорога, Нас грішних веде, як молитва до Бога. Дорога до матері – довге чекання, Як заповідь перша й надія остання.

Все суєтне відходить, відлітає, як вітер... Лиш приходять на думку пророчі слова: Ми під теплим крилом, ми безпечні, як діти – Поки батько живий, поки мати жива ...

Нам найдорожчі донечка і син – Вони одненькі, а чи їх багато: все віддаємо, А життєвих сил ми набираємось від матері і тата.

як щира і душевна розмова-порада всім, хто бере до рук його книги:

*В морі спокуси є хвилі великі, Та не забудь у захопленні ти,
Що лиш родина – бальзамові ліки, Ліки від старості і самоти.
Все відцвітає, і жовкне, і гине, Вітром розноситься, ніби сміття ...*

*Тільки родина – як вічна зернина На невмирущому полі життя.
Батько і мати – два сонця гарячих, Що нам дарують надію й тепло. Батько і мати ... У долі дитячій Треба, щоб кривди між них не було.*

Хай спадок батька перейде до сина І стане зрозуміло всім сповна, Що правда на усі віки єдина Й краса людська на всі віки одна.

а ще – як своєрідна сповідь:

Моє щоденне ремесло, Мої труди – шукання слова, Щоб там неправди не було – у цьому істини основа.

Щоб веселішало життя моє І задрість не студила, як зима – Я думаю про те, що в мене є, І не лічу того, чого нема.

Вадим Крищенко, як поет, – дуже різноплановий, але лейтмотивом його книжок поезій, а отже й афористики, є завжди діяння людини, її багатий духовний світ, ствердження ідеалів любові, краси, правди життя.

Ні, не хитруй з собою, бо суд занадто строгий. І позувать не треба знервованій юрбі. Віддай ти серце – людям, віддай ти душу – Богу, А лише честь навечно ти залиши собі.

Крізь втому, котра спину гне, Крізь біль невдач і крики Хай не заступить нам дрібне побачити велике .

“У мого друга проглядався той “респект”, – пише про Вадима Дмитровича його однокурсник поет Борис Олійник, який свідчить про досить тривке підґрунтя внутрішньої культури і почуття міри та ненав’язливої власної гідності, чого не завжди вистачає багатьом, – І той артистизм, вишуканість і респектабельність озвались в його поезії” [1:5].

Живу в своєму світі ... І не руйнуй мій світ, Де мамина порада і батьків заповіт, Де розуміння давні, як діяти не слід ... Заходь, коли захочеш, та без брудних чобіт.

У його творах – неприхована правда, сонячна й журлива, а тому близька кожному українцеві. А ще він – тонкий лірик, один з найкращих, найщиріших поетів-піснярів. Вчитайтеся в його рядки:

Берег любові в далеких тумані, А допливеш – коли тільки удвох, А допливеш – коли спільне бажання ... Берег любові та хвилі тривоги.

З тобою ми, як дві зорі, – Високі і тривожні. Здається, поруч у горі, А стрітися не можемо.

Коханим бути, і кохать самому – Це щастя. Що нам так не вистача ... І де б не йшов – скрізь поспішають додому, щоб утопитись в лагідних очах.

“У тебе вірші, як пісня”, – сказав якимось Андрій Самійлович Малишко Вадимові Дмитровичу [2:549]. І справді, багато рядків написаних ним творів стали згодом піснями. Щасливе поєднання простоти, орієнтація на європейські зразки в опорі на унікальне явище світового обшину – українську народну пісню – ось ті складові, котрі манили й манять до його творчості композиторів різних поколінь і рангів – од класиків починаючи. І саме це відчувають глядачі й слухачі, тисячі й десятки та сотні тисяч яких збирає до гурту словом і мелодією Вадим Дмитрович Крищенко.

Чимало його пісень стали воістину народними. Він один з небагатьох, який відстоював і відстоює честь істинно української естради, позначених іменами братів Майбород, О. Білаша, І. Поклада, А. Малишка, В. Симоненка та багатьох інших. Брали його пісні на уста багато визначних артистів, береже пам’ять про

тих, кого вже немає поміж нас, бажає щастя і добра тим, “хто ще дивиться на небо, тішиться сонцем життя” [2:7], як пише поет.

“До всіх цих чеснот мого перевесника, – це знову з рядків Б. Олійника, – я б ще додав особливу подільчатість: чимало з уже відомих і молодих колег співучої братії, дякуючи саме Крищенкові “вибились в люди”. В ньому і крихти немає отої чорної заздрості, котра нерідко пробігає поміж творчих осіб, часом спалюючи талант. Він – істинний українець і за родоводом, і, що найголовніше – за ідеєю. Незалежна Україна – його дороговказ” [1:6].

Коротка довідка. Вадим Дмитрович Крищенко народився 1 квітня 1935 року в Житомирі. Освіту здобув на факультеті журналістики КДУ імені Шевченка. Автор більше сорока поетичних книжок, які видавались і за межами України, багатьох сотень пісень (понад 500), улюблених в народі, Заслужений діяч мистецтв України, Народний артист України, Член Національної спілки письменників України, лауреат літературно-мистецьких премій ім. Нечуя-Левицького, А. Малишка, Д. Луценка, багатьох міжнародних та національних пісенних конкурсів та фестивалів.

Він кавалер багатьох орденів, в тому числі Ярослава Мудрого, “За заслуги” 2 і 3 ступенів, престижних церковних відзнак – орденів Андрія Первозваного і Святого Володимира.

Живе і працює в Києві.

Якось тихо й непомітно, не вистоюючи в чергах за різними преміями та нагородами, Вадим Дмитрович, однак, став улюбленим поетом для багатьох. Справді, українське слово ніколи й ніде не зраджувало його, адже дуже дбає і вболіває за українську пісню, прекрасно розуміючи, що світ відкриває Україну саме з нашої пісні, ми цікаві йому саме нашими піснями. А що швидше й органічніше ПРИТУЛЯЄТЬСЯ ДО СЕРЦЯ ЛЮДИНИ, ЯК НЕ ПІСНЯ? Саме вона, запам’ятовуючись, найшвидше й наймасштабніше долітає до кожного. Отже без вагань можна сказати, що поетичні афоризми Вадима Дмитровича, як і пісня – мудрі, душевні, елегантні. І утверджують вони ті цінності, які має утверджувати наша культура в цілому. Домінанта його поетичних афоризмів пояснюється значною мірою ще й їх ритмізованістю, заримованістю, стилістичною довершеністю, силою стилю й красою звучання, а це – як наслідок – сприяє кращому їх сприйняттю.

Серед чисельних поезій видатного майстра слова можна знайти цілі розділи віршованих мініатюр. Окремі думки, особливо ті, які мають мініформу – сентенції, автор називає по різному: “Прозорі краплинки дощу”, “Вузлики на пам’ять”, “Дощинки на вечірньому вікні”. Як і поезія більшого формату, вони є продуктом лише його світосприйняття, його світобачення. І в кожному рядку – сила слова, сконденсованість змісту, а отже цінна порада, мудрість. В цих коротеньких рядках відлунює і лірична струна, і особисті тривоги та болі, і роздуми про життя. Та в кожному створюється особливий світ, в якому довершеність форми гармонує з глибиною та оригінальністю думки, визначається авторське ставлення до питань, порушуваних у текстах творів, узагальнюються роздуми і спостереження.

Вітання на шістдесятиліття

Утома і печаль стара Хай не підходять упритул ... Хоча уже і не “ура”, але іще й не “караул”.

Як живеш?

Як живеш? – Що сказати – живу, як усі, Сподівання коня все воджу по росі І дивлюся, як вік своє пише есе ... – Ти спитав, як живеш? ... Оце, певно, і все.

Думка

Проста, здається, думка, але цінна, В ній міркування сховані не злі: Величність неба лиш тоді доцільна, як не порушує гармонію землі.

Мати

Материнська потреба Ділить все пополам Все солоне – для себе, все солодке – синам.

Уміти жити

Уміти жити?.. Не пхай в кишеню гроші, А в душу холодів не напусти. Є цінності, які за все дорожчі, – Це очі совісті і серце доброти.

Подумаймо про небо

Ми утомилися в щоденній суєті: І те, і те, і те нам треба ... Які дрібнесенькі бажання ті, Ідучи по землі – подумаймо про небо.

Наївність

Наївність між людей не дуже Цінується ... Нікчемний гріш. Та з кожним днем, зізнаюсь, друже, Чомусь вона мені миліш.

Як великий майстер афористичного жанру автор у лаконічних формах здійснює пошук оригінального зображення сутності складних явищ і процесів багатогранного життя, добре розуміючи, що як поезія і пісня, афористика – своєрідна досконала школа виховання. Провідна тема його усталених висловів – щиросердна любов до рідної землі, прадавніх традицій українського народу, тривога за збереження краси природи і оновлення душі людини.

Чого так?

Чого повелось так? – шукаю поради, Питав не одного. Не двох і не трьох ... Чим ближче до влади, тим далі від правди, Як ближчає трон – даленішає Бог.

Без назви

Хоча вросли у давній звичай, Та в настроях відчувся злам: Нам треба жити не при свічах – Під сонцем треба жити нам.

Пектораль

Не відійти нікому від строкатості, Життя – немов зігнута пектораль ... Бо і в печалі є краплина радості, А в радості визиркує печаль.

Формула життя

Яка фатальна формула життя – Немов до неї чорний знак пришитий ... І все ж крізь болі, сум і каяття Вуста шепочуть спрагло: жити, жити ...

Мамина могила

Впаду на хрест я і заплачу, притисну камінь до чола, У цьому світі щось я значу Тому, що в мене ти була.

Жіноча доля

Жіноча доля – яблунова віть. Плодами вниз, а пелюстками вгору, вона залежна, що там не кажіть, Від того, хто із нею поруч.

Буває ...

Шкребеться думка, ніби миша, Її збагнув я не раптово: В житті буває мудра тиша Талановитіша за слово.

Найкращий день

*- Найкращий день в житті? – Сьогоднішній, звичайно . – Чому?
- Тому, що може бути останній.*

Відвертість

Вже стільки гриму в нас на лицах, І стільки поз, і стільки “я”», що хочеться швиденько вмить джерельною із ручая.

По правді

Говорить, мов читає вірші, Та трута схована між слів. По правді – отакі ще гірші І за відвертих ворогів.

Вміючи правильно поводитись зі словом, вміючи виявити всі його грані та відтінки, поет щоденно вплітає свій голос в гомінкий ритм часу, пристрасно стверджує високі ідеали життя і своєї мрії. Артистизм автора, пильність його погляду, влучність мовного вираження народжують вислови переконливі, такі, що западають в душу. В них працює кожне слово, органічно беручи участь у висловленні думки, підсилюючи її образний вплив. Гранична економія слова та глибина змісту надають висловам своєрідної неповторності, підсумкового роздуму, мудрості думки. Мистецтво афоризму саме в тому й полягає, щоб найглибші думки висловити мінімальними словесними засобами та викликати відповідну реакцію читача чи слухача, спонукати його дотворити образ, домалювати в своїй уяві картину у всій повноті та багатстві кольорів.

Добро

Добро, що вимага віддачі, – не добро, Звичайна послуга і більш нічого. Це бачення сховаймо у нутро, Бо хвалене воно вустами Бога.

Життя не буває багато

Цю мудрість в суєтах не завжди збагнеш, Та хочу про неї усім нагадати. Чи ти молодий, чи старий – та усе ж: Ніколи життя не буває багато.

Давня мудрість

Всі книги прочитай, що дивляться ласкаво, Пізнай слова природи свого краю – І, може, лиш тоді ти будеш мати право Сказати усім: нічого я не знаю.

Різні друзі

У житті бувають друзі різні – Я на цьому серце вже обпік ...

Як зустрінеш – цілуватись лізе, Відійдеш – то плюне у твій бік.

Навіть у лаконічних рядках автора відчувається напруга і авторські пристрасні на тлі простоти і величі загальнопланетарної ідеї щодо справедливості і досконалості світу.

Без назви

Один, обливаючись потом, Кладе у пісках магістраль, – А іншому тільки охота Вчепить на жакеті медаль.

Запитання

– Ти за лівих чи за правих? – Запитання в очі пнеться. – Я за тих, хто не лукавить, Хто стоїть на рівні серця.

Сильна статъ

Ми сильна статъ? Рокочем, як громи, А зрозуміть не можем довгий час, Що вибираємо не ми, А вибирають нас.

Діалектика життя

Колись і дня не міг прожити Без друзів, схильних на сміхи, Що вміли день розворушити І жарт зодіти в лопухи,

Колись не міг прожить ... А нині Все навпаки ... і вже так звик: Ховаюсь в тиші тополиній, де не чіпає душу крик.

Ні, до людей не став похмурим, Та в серці інше почуття ... Чи це специфіка натури, Чи діалектика життя?

“Поки горить моя свіча, я ще пишу, ще суечусь, намагаюсь жити за законами Божими, за законами моралі ... Істинне добро не повинно чекати віддяки чи нагороди. Зробив комусь добро – і вже це має гріти твоє серце. – згадує поет, – [2:561]. Я не гуртова людина, не люблю великих компаній, різних дискусій до ранку ... Може, вони когось надихають, а мене вони позбавляють отієї енергетики самостійного мислення. Є у мене і гріховність. Є моменти життя, за які мені соромно. Загрузав у дрібницях, а головне – відкладав на потім. Та скажу вам чесно: найвищими і найдорожчими були для мене дві субстанції: родина і Україна. А, може, справедливіше було б поміняти ці слова місцями.

Життя щось забрало, а щось дарувало, але я не лукавив, коли в одному з віршів написав:

Стрімке життя міняє ідеали, Стають нові вожді на п'єдестал. Але земля, що кривдою топтали, Для мене все ж найвищий ідеал.

За те, що пив з криниць любові, Що не втопився у злобі, Що душу грів у ріднім слові, – Я, пісне, дякую тобі.

Не можна все навек забути, Хіба минуле безіменне? Коли мене уже не буде – Хай пісня скаже щось за мене”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крищенко В. Д. Поезії / В. Д. Крищенко. – К. : ВіРА ІНСАЙТ, 2002. – 447 с.
2. Крищенко В. Д. Українська душа / В. Д. Крищенко. – К. : Дніпро, 2009. – 592 с.